

FINANSIJSKA ANALIZA PREDUZEĆA KOJA SE BAVE PRUŽANJEM USLUGA SMEŠTAJA I ISHRANE U PERIODU 2015-2017 GODINE

Nenad Mihailović¹; dr Snežana Ljubisavljević²; dr Momčilo Vasiljević³; Radovan Kastratović⁴

¹ Visoka poslovna škola strukovnih studija Valjevo, Valjevo, Srbija, e-mail: nenad.mihailovic@vipos.edu.rs

² Ekonomski fakultet, Univerzitet u Kragujevcu, Kragujevac, Srbija, e-mail: ljubisavljevic@kg.ac.rs

³ Visoka škola strukovnih studija Užice, Užice, Srbija, e-mail: momcilo.s.vasiljevic@gmail.com

⁴ Student doktorskih studija, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija, e-mail: office@institutmba.co.rs

Summary: Companies engaged in providing accommodation and food services are gaining increasing importance in modern business conditions, and contribute, year after year, to increasing growth of gross domestic product, as well as to employment growth in the Republic of Serbia. The aim of the paper is to determine the degree of liquidity, funding structure and profitability of companies engaged in the provision of accommodation and food services in the Republic of Serbia in the period 2015-2017, as well as to give adequate recommendations for improving the current situation in the observed companies. The method used in the paper is "desk research". The results of the research show that, although the number of companies and the number of employees have increased, there is still no satisfactory liquidity, financial structure or profitability in this sector. The new findings presented in the paper may be beneficial to representatives of companies in the sector of accommodation and food services, representatives of tourist organizations, the relevant Ministry, as well as the wider academic community.

Keywords: accommodation and food services, financial analysis, liquidity, profitability, funding structure

1. UVOD

Imajući u vidu doprinos preduzeća iz sektora pružanja usluga smeštaja i ishrane, rastu društvenog bruto proizvoda kao i povećanju zaposlenosti u Republici Srbiji, neophodno je na adekvatan način obezbediti stabilne uslove rasta i razvoja pomenutog sektora. Osnovni preduslovi uspešnog upravljanja preduzećima jesu dobro planiranje, adekvatna politika upravljanja finansijama i racionalno donošenje odluka zasnovano, pre svega, na finansijskim podacima i parametrima. U radu će, upravo, pažnja biti usmerena na finansijsku analizu preduzeća koja se bave pružanjem usluga smeštaja i ishrane u periodu od 2015-2017. godine.

Cilj rada je da se utvrdi stepen razvijenosti preduzeća koja se bave pružanjem usluga smeštaja i ishrane u Republici Srbiji u periodu 2015-2017. godine, odnosno da se utvrdi njihova likvidnost, struktura finansiranja i rentabilnost u posmatranom trogodišnjem periodu, kao i da se daju adekvatne preporuke za poboljšanje postojećeg stanja u posmatranim preduzećima.

Značaj rada ogleda se u unapređenju mogućnosti za kvalitetno finansijsko upravljanje preduzeća iz oblasti usluga smeštaja i ishrane i racionalno donošenje odluka, zasnovanim na brojevanim podacima iz prethodnog perioda.

Rad se sastoji iz dva dela.

Prvi deo rada posvećen je konceptualnom okviru finansijske analize, odnosno pojmovnom određenju, ciljevima, predmetu i metodama finansijske analize, kao i osnovnim finansijskim pokazateljima i ograničenjima finansijske analize.

Drugi deo rada posvećen je analizi likvidnosti, finansijske strukture i rentabilnosti preduzeća iz sektora usluga smeštaja i ishrane, u trogodišnjem periodu, odnosno od 2015-2017. godine.

2. KONCEPTUALNI OKVIR FINANSIJSKE ANALIZE

Nastanak prvih oblika finansijske analize vezuju se za Veliku svetsku ekonomskom krizom 30-ih godina prošlog veka, za period velikog propadanja preduzeća i pokušaj adekvatnijeg obuhvatanja i sagledavanja aktivnosti preduzeća. Osnovna zamisao je bila da se blagovremeno uoče i koriguju eventualne slabosti i greške u redovnom poslovanju i izbegnu buduće štetne posledice i finansijski problem, kroz sagledavanje i analitičku interpretaciju informacija o

ostvarenim aktivnostima i rezultatima preduzeća. Nakon tog perioda, finansijska analiza, njene tehnike i metode, su veoma usavršene i danas predstavljaju nezaobilazan instrument kvalitetnog finansijskog upravljanja. Finansijska analiza predstavlja spoj prošlosti i sadašnjosti, odnosno, služi da se na bazi sagledanih rezultata u prošlosti i dešavanja u sadašnjosti, stvore osnove za procenu budućih perspektiva preduzeća. Sama finansijska analiza, treba da omogući relevantnu procenu finansijske pozicije preduzeća, procenu izmene poslovne aktivnosti i izmene strukture izvora finansiranja, da bi se ostvarila suština upravljanja finansijama preduzeća, odnosno da bi se donele racionalne investicione i finansijske odluke. Navedene procene predstavljaju informacionu osnovu za upravljanje finansijama preduzeća, čije stvaranje podrazumeva analizu finansijskih izveštaja preduzeća. [1]

2.1. Cilj, predmet i metode finansijske analize

Finansijska analiza bavi se kvantificiranjem i istraživanjem funkcionalnih odnosa i veza koji postoje između pozicija bilansa stanja, bilansa uspeha i izveštaja o tokovima gotovine sa ciljem da se omogući ispravna ocena finansijskog položaja, uspešnosti i likvidnosti poslovanja. [2]

Predmet finansijske analize su, dakle, finansijski izveštaji koji su prilagođeni određenim zahtevima finansijske analize. Postoji veliki broj različitih metoda finansijske analize, kao na primer vizuelna analiza, račun pokrića, analiza tokova, analiza neto obrtnog fonda (odnosno neto obrtnih sedstava) i racio analiza.

Imajući u vidu da je najčešće u praksi korišćena racio analiza, više reči o ovoj metodi biće u nastavku rada.

Naime, pod raciom se obično podrazumeva odnos dve veličine. Potreba da se sagleda odnos određenih veličina proizlazi iz činjenice da izolovan podatak često nema analitičku vrednost. Tako na primer, podatak da je preduzeće ostvarilo neto dobitak od 50.000.000 dinara, govori o apsolutnoj visini dobitka, ali ne daje nikakve dodatne informacije. Da bi se sagledala realnija slika kvaliteta konkretnog efekta aktivnosti, neophodno je sagledati iznos sredstava koji je upotrebljen za sticanje neto dobitka. Potpuniju sliku za analizu, može pružiti ako se visina konkretnog dobitka uporedi sa ranije ostvarenim efektima u preduzeću, odnosno sa dobitcima istih ili sličnih preduzeća. Upravo, sve prethodno navedeno omogućava racio analiza finansijskih izveštaja, koja se koristi da bi se na adekvatan način sagledavali i ocenili finansijski položaj i rentabilnost preduzeća. Cilj tog sagledavanja nije samo naknadno konstatovanje stanja u prošlosti ili sadašnjosti već, pre svega, anticipiranje finansijskog položaja i zarađivačke sposobnost preduzeća u budućnosti. Racio analiza omogućava da se ostvari i uporedivost finansijskih performansi preduzeća različite veličine, delatnosti ili pravne forme, što je veoma bitno, imajući u vidu da se potpuna slika o preduzeću ne može steći samo utvrđivanjem stanja u preduzeću, već kada se, informacije dobijene analizom, uporede sa odgovarajućim standardima i utvrde eventualna odstupanja. Zapravo, tek kada se utvrde odstupanja, dobija se prava slika o finansijskim performansama preduzeća, na bazu koje se mogu preduzeti različite akcije u pravcu maksimalnog korišćenja komparativnih prednosti uz eliminisanje uočenih slabosti, odnosno nedostataka. [3]

2.2. Osnovni finansijski pokazatelji

Postoji veliki broj pokazatelja koji se koriste u racio analizi. Iako ne postoji opšte prihvaćena klasifikacija najvažnijih pokazatelja, oni se uslovno mogu klasifikovati u nekoliko osnovnih grupa:

- pokazatelji likvidnosti;
- pokazatelji aktivnosti;
- pokazatelji finansijske strukture;
- pokazatelji rentabilnosti i
- pokazatelji tržišne vrednosti.

Imajući u vidu predmet istraživanja u radu, u nastavku će biti prikazani pokazatelji likvidnosti, finansijske strukture i rentabilnosti.

Likvidnost se može definisati kao sposobnost preduzeća da izvršava novčane obaveze na vreme, a da pri tome očuva potreban obim i strukturu obrtnih sredstava za obavljanje tekućeg poslovanja kao i kreditni bonitet. Racio analiza likvidnosti treba da pruži informacionu osnovu za odgovor na pitanje: Da li preduzeće raspolaže sa dovoljno gotovine i utrživih sredstava da odgovori obavezama koje dospevaju? Pri tome se pod utrživim sredstvima obično podrazumevaju delovi obrtne imovine preduzeća (potraživanja i zalihe), koji se u normalnim okolnostima relativno lako i brzo mogu konvertovati u gotovinu po važećoj tržišnoj ceni. [4] Za testiranje tekuće likvidnosti preduzeća, mogu se koristiti dva karakteristična odnosa pozicija bilansa stanja, iz kojih se izvode dva pokazatelja: racio opšte likvidnosti i racio redukovane likvidnosti. Pored prethodna dva pokazatelja, u praksi se, vrlo često, za testiranje likvidnosti, koriste i Neto obrtna sredstva, odnosno Neto obrtni fond. Neto obrtna sredstva se utvrđuju kao razlika između obrtne imovine i kratkoročnih obaveza, i predstavljaju deo obrtne imovine finansiran iz dugoročnih izvora. U praksi se smatra da je preduzeće sa većim Neto obrtnim sredstvima likvidnije u odnosu na preduzeće sa manjim Neto obrtnim sredstvima.

Kada je u pitanju finansijska struktura preduzeća, ukupne izvore finansiranja moguće je klasifikovati prema različitim kriterijumima. Uobičajena klasifikacija se može izvršiti sa aspekta vlasništva i aspekta roka dospeća. Tako da, prema

vlasništvu, izvore finansiranja možemo podeliti na sopstvene i pozajmljene, čiji se odnos naziva finansijskom strukturom preduzeća. Sa druge strane, prema roku dospeća, sve izvore finansiranja možemo podeliti na kratkoročne i dugoročne izvore, čiji odnos pokazuje ročnu finansijsku strukturu izvora finansiranja.

Rentabilnost izražava zarađivačku moć uloženog kapitala, odnosno imovine. Stepem zarađivačke moći smatra se izrazom sposobnosti preduzeća da generiše novu vrednost, koja je cilj finansijskog upravljanja. Radi ocene zarađivačke moći preduzeća razvijena je posebna grupa pokazatelja rentabilnosti, koji ostvarene efekte aktivnosti sagledavaju u odnosu na nivo prihoda od prodaje ili u odnosu na sredstava uložena u njihovo sticanje, tako da postoje dve grupe pokazatelja rentabilnosti. Prva grupa pokazatelja analizira odnos ostvarenog dobitka i prihoda od prodaje i nazivaju se parcijalni pokazatelji rentabilnosti. Drugu grupu pokazatelja predstavljaju globalni pokazatelji rentabilnosti, koji se dobijaju iz odnosa efekata aktivnosti i kategorija sredstava kojim su generisani. [5]

2.3. Ograničenja finansijske analize

Iako finansijska, odnosno racio analiza ima veliki broj prednosti, mora se biti svestan inherentnih problema i ograničenja racio analize, kao što su:

- problem uporedivosti pokazatelja sa ustanovljenim standardima, zbog postojanje razlika u računovodstvenoj praksi različitih preduzeća u procenjivanju pojedinih bilansnih pozicija, načinu alokacije prihoda i rashoda, primenjenim metodama obračuna troškova amortizacije ili utroška zaliha,
- nemogućnost objektivnog izražavanja relativne promene vrednosti koje nastaju vremenom kao posledica promene kupovne snage novca, jer su bilansne pozicije, kao osnova za racio analizu, bazirane su na konceptu istorijskog troška,
- nepostojanje objektivnih i opštevažećih standarda za ocenu pojedinih pokazatelja,
- racio pokazatelji su statičkog karaktera i orjentisani su ka prošlosti.

Korisnici informacija, dobijenih finansijskom analizom, moraju biti svesni ovih ograničenja i izvršiti potrebna podešavanja finansijskih izveštaja za potrebe racio analize (na primer: deflacioniranje, eliminisanje uticaja sezonskih i cikličnih kretanja, uprosečavanje određenih vrednosti), jer izračunavanje i interpretacija pojedinih pokazatelja može navesti na pogrešne zaključke.

Da bi se zaštitili od pogrešnih zaključaka, korisnici informacija, dobijenih finansijskom analizom, treba da prate i kontrolišu pokazatelje koji nisu direktno izvedeni iz finansijskih izveštaja preduzeća, kao što su, na primer, promene u broju zaposlenih, promene odnosa menadžmenta prema okruženju, promene koje se tiču opšte slike kompanije u javnosti, praćenje i kontrola ispravnosti i zakonitosti rada menadžmenta, kontrola izveštaja menadžmenta i slično.

Zbog prethodno navedenih ograničenja, metodologija finansijske analize se mora koristiti oprezno i promišljeno, a definitivnu ocenu o finansijskom položaju i zarađivačkoj moći preduzeća treba bazirati, ne samo na sagledavanju svih racio pokazatelja, već i na razmatranju niza kvalitativnih pokazatelja vezanih za specifične karakteristike konkretnog preduzeća, kao što su konkurencija, regulatorni okvir, primena informacionih tehnologija, ulaganje u razvoj novih proizvoda, tržište nabavke i prodaje, uvožno-izvozna zavisnost. [5]

3. ANALIZA LIKVIDNOSTI, FINANSIJSKE STRUKTURE I RENTABILNOSTI PREDUZEĆA IZ SEKTORA USLUGA SMEŠTAJA I ISHRANE U PERIODU OD 2015-2017. GODINE

Za potrebe istraživanja korišćeni su javno dostupni podaci Agencije za privredne registre iz godišnjih biltena finansijskih izveštaja isključivo za privredna društva (bez ustanova i preduzetnika).

U naredne tri tabele prikazani su podaci za trogodišnji period o broju privrednih društava, broju zaposlenih, kao i podaci neophodni za analizu likvidnosti, finansijske strukture i rentabilnosti preduzeća iz sektora smeštaja i ishrane.

Tabela 1: Broj privrednih društava i broj zaposlenih u periodu 2015-2017. godine

Godina	Broj privrednih društava	Broj zaposlenih
2017	3.689	25.903
2016	3.560	24.380
2015	3.455	24.175

Kao što se iz tabele broj 1 može videti, u analiziranom periodu, ukupan broj privrednih društava se povećao za 6,7%, dok se broj zaposlenih povećao za 7,1%.

Tabela 2: Skraćeni bilans stanja za potrebe analize u periodu 2015-2017. godine u 000 dinara

Naziv pozicije	2017	2016	2015
Upisan a neuplaćen kapital	725.872	929.241	1.565.148
Stalna imovina	133.735.073	124.443.800	129.977.637
Odložena poreska sredstva	541.518	518.631	549.379
Obrtna imovina	45.092.255	41.887.931	39.167.774
Zalihe	9.819.943	8.641.958	9.116.746
Kratkoročna potraživanja, plasmani i gotovina	35.272.312	33.245.973	30.051.028
Ukupna sredstva	180.094.718	167.779.603	171.259.938
Kapital	81.857.903	78.212.958	80.261.925
Dugoročna rezervisanja i obaveze	45.985.770	42.262.744	43.818.836
Odložene poreske obaveze	1.344.748	1.320.865	1.465.682
Kratkoročne obaveze	71.425.357	64.938.696	62.914.253
Gubitak iznad visine kapitala	20.519.060	18.955.660	17.200.758
Ukupni izvori	180.094.718	167.779.603	171.259.938

Iz tabele broj 2 može se videti, da se u analiziranom period ukupna vrednost sredstava povećala za 5,2% i to povećanje, uglavnom, je finansirano iz pozajmljenih izvora.

Tabela 3: Skraćeni bilans uspeha za potrebe analize u periodu 2015-2017. godine u 000 dinara

Naziv pozicije	2017	2016	2015
Ukupni prihodi	97.453.972	78.578.877	64.829.795
Ukupni rashodi	94.244.304	81.322.235	66.493.476
Poslovni prihodi	91.733.456	74.863.372	61.301.253
Poslovni rashodi	88.551.473	72.982.933	59.998.176
Poslovni dobitak	3.181.983	1.880.439	1.303.077
Dobitak pre oporezivanja (gubitak)	3.209.668	(2.743.358)	(1.663.681)
Neto dobitak (gubitak)	2.502.020	(3.237.129)	(2.081.786)

Podaci iz tabele broj 3 ukazuju, da su, u analiziranom periodu, ukupni prihodi povećani za 50,3%. Takođe, rashodi su veći za 41,7%, pa se može uočiti da je došlo do prelaska iz poslovanja sa gubitkom u period 2015-2016. u poslovanje sa dobitkom u 2017. godini.

Na bazi prethodno prikazanih podataka, moguće je izračunati osnovne pokazatelje likvidnosti, finansijske strukture i rentabilnosti, privrednih društava iz sektora smeštaja i ishrane, koji su prikazani u narednim tabelama.

Tabela 4: Pokazatelji likvidnosti u periodu 2015-2017. godine

Naziv pokazatelja	2017	2016	2015
Racio opšte likvidnosti	0,63	0,65	0,62
Racio redukovane likvidnosti	0,49	0,51	0,48
Neto obrtna sredstva	-26.333.102.000	-23.050.765.000	-23.746.479.000

Iz tabele se uočava da je nelikvidnost veliki problem preduzeća iz sektora smeštaja i ishrane. U svim posmatranim godinama, opšta likvidnost je manja od 1, što govori o tome da preduzeća nisu u mogućnosti da na vreme izvršavaju njihove dospеле obaveze. Dakle, niska vrednost opšteg racia likvidnosti ukazuje da je ugroženo uredno izmirivanje kratkoročnih obaveza i potencirana rastuća nelikvidnost privrednih društava. Slična je situacija i kada se posmatra redukovana likvidnost. Iz bilansa se može videti i da se privredna društva velikim delom oslanjaju na pozajmljene izvore finansiranja i, pri tom, dostignuti visok nivo zaduženosti privrednih društava u prethodnom periodu, uslovljava smanjenje mogućnosti za privlačenje svežeg kapitala i pojačanu opreznost prilikom novih zaduživanja. Takođe, u okviru ukupnih obaveza, prisutno je veće učešće i veći rast kratkoročnih u odnosu na dugoročne obaveze. Odsustvo dugoročne finansijske ravnoteže reflektuje se i na rast negativnog neto obrtnog fonda (neto obrtnih sredstava), koji su privredna društva u 2017. godini iskazala u iznosu od 26.133 miliona dinara. Rast negativnog neto obrtnog fonda u odnosu na prethodne godine upućuje na rastuću nelikvidnost privrednih društava. Imajući u vidu da je za iznos

negativnog neto obrtnog fonda, stalna imovina privrednih društava finansirana iz kratkoročnih izvora, povećanje negativnog neto obrtnog fonda upozorava na nepovoljnu finansijsku strukturu i ugroženost izmirivanja tekućih obaveza odnosno nedovoljnu likvidnost privrednih društava.

Tabela 5: Pokazatelji finansijske strukture u periodu 2015-2017. godine

Naziv pokazatelja	2017	2016	2015
Odnos sopstvenog i pozajmljenog kapitala	0,69	0,72	0,74
Odnos pozajmljenog i ukupnog kapitala	0,66	0,65	0,63
Odnos dugoročnog i ukupnog kapitala	0,71	0,72	0,72

Preduzeća iz sektora smeštaja i ishrane su i u 2017. godini, kao i u prethodne dve godine svoje poslovanje pretežno finansirala iz pozajmljenih izvora, s tim da je struktura izvora finansiranja nešto pogoršana u odnosu na prethodne godine (sagledavajući odnos između sopstvenog i pozajmljenog kapitala). U prilog tome da je finansijska struktura na nezavidnom nivou govori i to što su ukupne obaveze rasle bržim tempom od kapitala (9,8% naspram 2%). Takođe, iako su sopstveni izvori finansiranja povećani za 2% u 2017. godini u poređenju sa 2015. godinom, učešće sopstvenog kapitala u ukupnim izvorima finansiranja je smanjeno sa 37% u 2015. godini na 34% u 2017. godini.

Rast nivoa ukupne zaduženosti sektora, praćen je nešto izmenjenom strukturom pozajmljenih izvora finansiranja prema njihovoj ročnosti. Naime, iako u strukturi izvora finansiranja preovlađuje dugoročni kapital, privredna društva su se u 2017. godini intenzivnije zaduživala na kratak rok, tako da je kratkoročni pozajmljeni kapital povećan za 13% u odnosu na početak posmatranog perioda, dok su se dugoročni eksterni izvori finansiranja povećali za 4,95%.

Tabela 6: Pokazatelji rentabilnosti u periodu 2015-2017. godine

Naziv pokazatelja	2017	2016	2015
Stopa poslovnog dobitka	3,47%	2,51%	2,13%
Stopa neto dobitka (gubitka)	2,73%	(4,32%)	(3,40%)
Stopa prinosa na ukupna angažovana sredstva	1,83%	1,11%	0,79%
Stopa prinosa na sredstva angažovana iz sopstvenih izvora	3,13%	(4,09%)	(2,67%)

Na kraju 2017. godine, došlo je do povećanja obima aktivnosti privrednih društava iz sektora smeštaja i ishrane. Ukupni prihodi porasli su za 50,3% u odnosu na 2015. godinu, dok su ukupni rashodi uvećani za 41,7%. U strukturi ukupnih prihoda privrednih društava dominiraju prihodi ostvareni iz poslovnih aktivnosti, kao i na strani rashoda, gde glavni deo čine poslovni rashodi. Kao i tokom prethodne dve godine, i u 2017. godini, privredna društva su iz poslovnih aktivnosti ostvarila pozitivan rezultat, što se ogleda i u ostvarenju stope poslovnog dobitka, koja se kretala u granicama od 2,1-3,5%, pri čemu je tempo rasta tog rezultata bio ubrzaniji u 2017. u odnosu na prethodnu godinu. Imajući u vidu ostvaren poslovni dobitak u odnosu na angažovana sredstva i poslovne prihode, privredna društva iz analiziranog sektora u sve tri posmatrane godine ostvaruje izuzetno niske vrednosti stope poslovnog dobitka i stope prinosa na ukupna poslovna sredstva, iako je primetan rast stopa u 2017. u odnosu na 2015. godinu za 63,2%, odnosno za 132,9% (napomena: visoke stope rasta u odnosu na početak posmatranog perioda ostvarene su zahvaljujući znatno većem procentualnom rastu poslovnog dobitka u odnosu na sredstva i na poslovne prihode). Uvažavajući činjenicu da je u periodu 2015.-2016. analizirani sektor ostvarivao negativne rezultate, odnosno gubitke u ostalim aktivnostima (finansijskim i neposlovnim), i da je, zahvaljujući tome, ostvaren neto gubitak, u prve dve posmatrane godine, sektor je na svakih uloženi sto dinara iz sopstvenih izvora gubio 2,67, odnosno 4,09 dinara. Pozitivan pomak napravljen je u poslednjoj analiziranoj godini, kada su privredna društva iz sektora smeštaja i ishrane ostvarila pozitivne rezultate, odnosno neto dobitak i samim tim, ostvarila prirast sredstva iz sopstvenih izvora. Veća stopa prinosa koju su privredna društva ostvarila u 2017. godini upotrebom sopstvenog kapitala, u odnosu na stopu prinosa po osnovu korišćenja ukupnih sredstava pokazuje da su se privredna društva efikasno zaduživala i da su uspela pozitivnim poslovanjem da finansiraju dug. Istovremeno, usled rastuće profitabilnosti rizik plaćanja kamata je bio smanjen u poređenju sa prethodnim godinama. Međutim, ukoliko se posmatra rentabilnost čitave privrede u Republici Srbiji u 2017. godini, u kojoj su stopa poslovnog dobitka 5,5%, stopa neto dobitka 4,5%, stopa prinosa na ukupna poslovna sredstva 3,8% i stopa prinosa na sopstveni kapital 8,5%, može se uočiti značajno zaostajanje analiziranog sektora za prosekom privrede.

4. ZAKLJUČAK

Na osnovu sprovedene analize podataka za privredna društva iz sektora usluga smeštaja i ishrane u Republici Srbiji u periodu 2015-2017. godine, moguće je zaključiti sledeće:

- Stepen razvijenosti privrednih društava je na veoma niskom nivou, tako da se može reći da se radi o nedovoljno razvijenom sektoru, nezavisno od primetnog rasta broja privrednih društava i zaposlenih u sektora usluga smeštaja i ishrane;
- Privredna društva imaju prisutan problem nelikvidnosti, odnosno nisu u mogućnosti da na vreme izvršavaju dospele obaveze;
- Finansijska struktura privrednih društava je narušena i na veoma nezavidnom nivou, naročito zbog činjenice da ukupne obaveze rastu bržim tempom od sopstvenog kapitala, dok se istovremeno beleži i rast gubitka iznad visine kapitala;
- Iako je rentabilnost, donekle, poboljšana u poslednjoj analiziranoj godini, može se reći da je ona i dalje na niskom nivou, naročito kada se uporedi sa rentabilnosti čitave privrede u Republici, gde su stope prinosa na znatno višem nivou.

Kao preporuke za poboljšanje postojećeg stanja moguće je navesti sledeće:

- Podstaći ponudu domaćeg i stranog kapitala u analiziranom sektoru kroz stvaranje poverenja u sistem, stabilniju političku i ekonomsku situaciju, unapređenje obrazovnog procesa na svim nivoima;
- Unaprediti upravljanje finansijama privrednih subjekata, koje će se zasnivati na donošenju racionalnih poslovnih odluka;
- Stimulisati komercijalne banaka da odobravaju kredite za likvidnost sa rokom otplate između 3 i 5 godina, jer se odobrenjem kratkoročnih kredita za likvidnost na godinu dana samo odlaže problem na kratak rok i ne relaksira se novčani tok preduzeća;
- Smanjiti istiskivanje privatnih investicija usled značajnog zaduženja države pre svega na domaćem tržištu, jer će se značajno povećati potencijal za kreditiranje ostalih preduzeća i time doprineti poboljšanju ukupne likvidnosti;
- Smanjiti poresko i administrativno opterećenja kroz sveobuhvatnu reformu propisa, što bi dovelo do značajnih ušteda u troškovima preduzeća čime se poboljšava rezultat poslovanja i poboljšava likvidnost;

Iako privredna društva iz analiziranog sektora, dobijaju na značaju u privredi Republike Srbije, u narednim godinama, moraju unaprediti likvidnost, strukturu izvora finansiranja i rentabilnost poslovanja, a, država, merama ekonomske politike, mora podsticati ulaganja u ovaj sektor imajući u vidu ogromne neiskorišćene kapacitete i šanse koje ovaj sektor pruža.

LITERATURA

- [1] Ranković J. Upravljanje finansijama preduzeća IV izdanje. Beograd: Centar za izdavačku delatnost;1989.
- [2] Krasulja D., Ivanišević M. Poslovne finansije. Beograd: Ekonomski fakultet; 2003.
- [3] Stančić P. Materijal za finansijsku analizu. Kragujevac: Ekonomski fakultet; 2013. dostupno na: <https://www.vps.ns.ac.rs/Materijal/mat22861.pdf>
- [4] Stančić P. Finansijsko upravljanje i merenje likvidnosti preduzeća, Monografija „Upravljanje ključnim aspektima transformacije preduzeća”, Kragujevac: Ekonomski fakultet; 1999.
- [5] Stančić P. Materijal za finansijsku analizu. Kragujevac: Ekonomski fakultet; 2013. dostupno na: <https://www.vps.ns.ac.rs/Materijal/mat22861.pdf>